

STRATEGIJE DISCIPLINIRANJA PRI STARŠIH IN KONFLIKTI V ODNOSU Z MLADOSTNIKOM

49

PARENTAL DISCIPLINE STRATEGIES AND CONFLICTS
IN RELATIONSHIPS WITH ADOLESCENTS

Miha Pate, univ. dipl. teolog
miha.pate@gmail.com

Tanja Pate, dr. zakonske in družinske terapije, Univerza v Ljubljani
Teološka fakulteta, Poljanska cesta 4, 1000 Ljubljana
tanja.pate@teof.uni-lj.si

POVZETEK

Raziskave so pogosto usmerjene v raziskovanje mladostnikov in njihovega doživljanja konfliktnosti v odnosu s staršem, zato smo v pričujoči raziskavi želeli proučiti povezanost konfliktnosti v odnosu do mladostnika in strategije discipliniranja pri starših. V raziskavi je sodelovalo 62 staršev mladostnikov, od teh je bilo 38 mater (61,3 %) in 24 očetov (38,7 %). Udeleženci so izpolnjevali dva vprašalnika, in sicer Lestvico starševstva PS-A in Starševsko ček listo konfliktnih vsebin PIC. Predpostavljali smo povezanost konfliktnosti z neučinkovito strategijo discipliniranja. Rezultati so pokazali, da starši, ki so pri discipliniranju preveč popustljivi in pretirano odzivni, poročajo o pogostejših in intenzivnejših konfliktih v odnosu z mladostnikom. Z namenom boljšega razumevanja konfliktnosti bi bilo

potrebno še podrobneje raziskati dejavnike, ki napovedujejo kakovost interakcije v odnosu med staršem in mladostnikom, in tudi dejavnike, ki staršem onemogočajo, da bi svojo vlogo pri vzgoji mladostnika odigrali kompetentno, dosledno in nekonfliktno.

KLJUČNE BESEDE: *starši, mladostniki, konflikti, pretirana odzivnost, popustljivost*

ABSTRACT

Research is frequently aimed at researching adolescents and their experience of conflicts with their parents; thus, the aim of our study was to explore the correlation of conflicts in the relationship between adolescents and parental discipline strategies. The study involved 62 parents of adolescents, of whom 38 were mothers (61.3%) and 24 fathers (38.7%). Participants completed two questionnaires, namely the Parenting Scale PS-A and the Parental Issue Checklist PIC. We assumed a positive correlation of conflict and dysfunctional discipline strategy. The results showed that parents who were overreactive and laxer in discipline strategies reported more frequent and more intense conflicts with their adolescent. To better understand the conflicts in the parent-adolescent relationship, it would be necessary to explore in more detail the factors that predict the quality of interaction, as well as the factors that prevent parents from being competent, consistent and non-conflicting in raising an adolescent.

KEY WORDS: *parents, adolescents, conflicts, over reactivity, laxness*

UVOD

V obdobju adolescence se mladostnik sooča s fizičnimi, psihičnimi ter socialnimi spremembami, oblikujejo se njegova identiteta, spolna vloga, zreli odnosi s sovrstniki in čustvena neodvisnost

(Myers, 2007). Čeprav mladostniki močno usmerjajo pozornost na vrstniško podporo, starši še vedno ostajajo ključni zlasti v njihovem čustvenem razvoju. Tomori, Stiković, Stergar, Pinter in Rus-Makovec (1998) trdijo, da mladostnikov odnos s starši in sorajenci občutno vpliva na njegovo počutje in doživljanje, izkušnje iz teh odnosov pa ga usmerjajo v navezovanje odnosov z vrstniki in pomembnimi drugimi. Z ozirom na slednje je mladostnikov osebni razvoj najbolj odvisen od čustvene opore staršev, njihovega vpliva na njegovo doživljanje lastne vrednosti, njihovega nadzora in spodbujanja ali omejevanja njegove avtonomije. To obdobje pa prinaša pomembne spremembe tudi pri starših, ki se morajo prilagoditi novim zahtevam v starševstvu.

STARŠEVSTVO MLADOSTNIKU

Starševska vloga prinaša veliko mero odgovornosti, zahtev po soočanju z izzivi ter hkrati priložnosti za osebno rast. Belskyjev model starševstva (Belsky, 1984) opisuje tri determinante, ki vplivajo na starševstvo, in sicer individualne starševske lastnosti, značaj otroka ter raznovrstne vire stresa in podpore. Na starševstvo tako vplivajo tudi osebna zgodovina in osebnost starša, zakonski oz. partnerski odnos, poklicni in zaposlitveni status, socialna mreža in značaj otroka. Belsky (prav tam) meni, da je optimalno starševstvo dinamično stanje različnih stopenj vseh treh determinant, ki omogočajo razvoj kompetentnega otroka. Zlasti pomembno pa starši vplivajo na mladostnikov razvoj s svojim vzgojnim stilom. Psihologinja Baumrindova (1991) opisuje štiri različne vzgojne stile, ki vključujejo metodo in stil discipliniranja, način komunikacije, toplino in vzgojo, pričakovanje kontrole in zrelosti. Avtorica je v raziskavi dokazala, da so starši z avtoritativnim vzgojnim stilom, ki vključuje visoko zahtevnost in odzivnost, statistično pomembno uspešnejši pri zaščiti svojih otrok pred zlorabo substanc in vzpostavljanju kompetentnosti v mladostniku v primerjavi s starši, ki imajo nizko zahtevnost in odzivnost. Pri prenosu odgovornosti in razvoju avtonomije imata pomembno vlogo prav kakovost in kvantiteta starševske podpore in vključenosti. Dopuščanje avtonomije

s strani staršev je pri mladostniku povezana z boljšo učno uspešnostjo, pozitivno samopodobo in boljšo psihosocialno zrelostjo (Aquilino in Supple, 2001; Silk, Morris, Kanaya in Steinberg, 2003). Ko govorimo o vzgojnih stilih, pa je pomembno tudi razlikovanje le-teh od starševske prakse.

STARŠEVSKA PRAKSA IN STRATEGIJE DISCIPLINIRANJA

Starševska praksa se nanaša na vedenje starša, s katerim želi doseči posebne socializacijske cilje (Darling in Steinberg, 1993). Primeri starševskih praks so vključevanje staršev v šolanje, nadzorovanje otrokovih dejavnosti in strategije discipliniranja. Darling in Steinberg (prav tam) predpostavljata povezanost vzgojnega sloga s starševskimi praksami. Ena najpogostejših starševskih praks je discipliniranje. V kolikšni meri starši izkazujejo usklajenost pri zagotavljanju discipline, je povezano z razvojem socialnega vedenja in stopnjo moralnega razvoja pri otrocih. Kadar starši ne izvajajo primernih strategij discipliniranja, omogočajo krepitev otrokovega neskladnega vedenja in večjo verjetnost, da se bo ponovilo vedenje, ki ga skušajo preprečiti (Patterson, 1997). Raziskave tudi dokazujejo, da je nedoslednost pri starševstvu povezana z višjimi stopnjami antisocialnega vedenja med otroki (Dishion in Kavanagh, 2003). Skowron in Friedlander (1998) poudarjata, da sta s samozavestno in odgovorno vzgojo otroka oz. mladostnika pri starših pomembno povezana občutek zase in za svoje doživljanje. Starši, ki znajo učinkoviteje uravnavati svoja čustvena stanja, so prilagodljivejši, bolje obvladujejo stres in glede na okoliščine ostajajo umirjeni ali pa občutijo močnejši afekt, ki jim pomaga odreagirati. Starši, ki niso sposobni učinkovite čustvene samoregulacije, pa so pogosto bolj čustveno reaktivni v odzivanju na različne stresorje. Na drugi strani pa sta tudi mladostnikova čustvena kompetentnost in ponotranjanje težav močno povezana s tem, kako se starši odzivajo na otrokovo vedenje (Morris, Silk, Steinberg, Myers in Robinson, 2007). Zanimarjanje čustvenega doživljanja pri mladostniku, kot so na primer ignoriranje, neovrednotenje ali kaznovanje negativnih

čustev, lahko celo poslabša mladostnikovo čustveno reaktivnost (Shenk in Fruzzetti, 2011) in prispeva k manj podporni in bolj konfliktni družinski klimi (Morris idr., 2007).

KONFLIKTI V DRUŽINI

Boardman in Horowitz (1994) definirata konflikt kot nekompatibilnost vedenj, kognicij in/ali afektov med posamezniki ali skupinami, ki lahko vodijo v agresivno izražanje. Glasl (1997) dodaja, da so v procesu konflikta enako pomembno prisotna vedenjska, kognitivna in afektivna stanja kot družbeni kontekst, v katerem poteka konflikt, in jih je potrebno pri interpretaciji upoštevati. Družinski konflikt se nanaša na aktivno nasprotovanje med družinskimi člani (Marta in Alfieri, 2014). Konflikti lahko vključujejo različne kombinacije družinskih članov, kot so na primer zakonski konflikt, konflikt med staršem in otrokom ali konflikt med sorajenci. Družinski konflikt se pogosto interpretira kot znak razdora družine, vendar pa Laursen in Collins (1994) poudarjata, da je za večino razvojnih teorij le-ta v vlogi zorenja pomembnih sprememb v odnosu med staršem in otrokom. Zaradi narave družinskih odnosov je lahko konflikt verbalne, fizične, spolne, finančne ali psihološke oblike. Lastnosti, ki ga označujejo, pa so intenzivnost, kompleksnost ter trajanje odnosa. Intenziteta družinskih konfliktov je pogosto večja kot v ostalih socialnih skupinah. Odnosi znotraj družine namreč bazirajo na navezanosti, predanosti in naklonjenosti, zato tudi soočanje s konfliktom in posledicami le-tega povzroča večjo škodo. Kompleksna narava družinskih odnosov vključuje dimenzije, kot so ljubezen, spoštovanje, povezanost, sovraštvo, odpor, nezadovoljstvo, zavist, rivalstvo in neodobravanje (Marta in Alfieri, 2014). Potek konflikta je pogosto odvisen od dimenzij, ki prevladujejo v odnosih. Tretja lastnost družinskega konflikta pa so trajanje odnosov, trajanje nekaterih konfliktov ter dolgoročne posledice nefunkcionalnih konfliktnih vzorcev. Družine imajo različne stile spoprijemanja s konflikti, od sodelovalnega, izogibajočega do nasilnega stila. Vpliv konflikta na blagostanje družinskih članov je odvisen od načina razrešitve konflikta.

KONFLIKTI V ODNOSU MED STARŠEM IN MLADOSTNIKOM

Starši imajo v obdobju adolescence pomembno vlogo, saj mladostnik potrebuje njihove ljubezen in naklonjenost, primerne meje, zgled pri številnih spretnostih, kot so dogovarjanje, reševanje problemov in soočanje s konfliktnimi situacijami, pa tudi podporo pri vsakodnevnem stresu. Prav konflikti v odnosu starši – mladostnik imajo v mladostnikovem razvoju pomemben del, saj mu zagotavljajo kontekst, kjer lahko oblikuje svojo samostojnost v procesu individualizacije (Steinberg in Silk, 2002). Starši in mladostniki se pogosto znajdejo v konfliktnih odnosih glede zavzemanja večje samostojnosti. Postavljanje meja in prevzemanje odgovornosti sta med najpogostejšimi izvori napetosti in konfliktov (Gostečnik, Pahole in Ružič, 2000). Mladostniki, ki imajo zmerne konflikte s svojimi starši, dosegajo boljšo učno uspešnost, imajo manj težav pri prilagajanju ter boljšo samozavest kot tisti mladostniki, ki imajo malo oz. nič konfliktov s svojimi starši (Adams in Laursen, 2001). Med 5 % in 15 % mladostnikov v odnosu s svojimi starši poroča o izredno visoki stopnji konfliktnosti, ki je tudi pomembno pozitivno povezana z mladostnikovimi psihosocialnimi težavami (Morris idr., 2007; Smetana, Metzger, Gettman in Campione-Barr, 2006). Mladostnikova odzivnost in slabe interakcije s starši lahko poslabšajo ponotranjanje težav tako pri starših kot tudi mladostnikih (Steinberg, 2000). Zato je pomembno, kako in na kakšen način starši sami odpirajo teme v odnosu z mladostnikom, zlasti občutljive teme, ki se tičejo odnosa do sebe, svojega telesa, do drugih ipd. Vzdrževanje trdnega odnosa z mladostnikom na eni ter spoštovanje njegove težnje po večji avtonomiji in zasebnosti na drugi strani staršem brez dvoma predstavlja velik izziv (Putnick idr., 2010). Tudi starši sami so v tem obdobju soočeni z novimi izzivi, ki jih prednje postavi razvijajoči se mladostnik, njegovo hrepenenje po avtonomiji lahko dojemajo kot zavračanje in ob tem pogosto doživljajo stres, negotovost v svoji vlogi, več negativnih čustev ter konfliktnosti v odnosu z njim (Collins in Madsen, 2003; Steinberg, 2000). Nerazmejenost v odnosu z mladostnikom predstavlja stresno doživljanje starša, izzivi, ob katere trčijo starši pri mladostnikih, pa

tudi obratno krepijo obrambno vedenje in še bolj utrjujejo občutek ogroženosti v dani situaciji.

NAMEN RAZISKAVE

Številne raziskave so se pri proučevanju konfliktnosti v odnosu starši – mladostnik pogosto osredotočale zgolj na pogostost konfliktov, še vedno pa je malo raziskav, ki bi proučevale druge dejavnike, povezane s konfliktnostjo. Zlasti pa primanjkuje raziskav s področja konfliktnosti v odnosu staršev do mladostnika in starševske vzgojne drže. Zato smo v pričujoči raziskavi želeli preveriti, katere konflikte starši mladostnikov najpogosteje doživljajo, kolikšno intenziteto le-teh ocenjujejo ter kako se prisotnost in intenziteta konfliktnih vsebin povezuje s starševsko strategijo discipliniranja mladostnika. Predpostavljamo, da bodo starši pogosteje poročali o konfliktih, ki so povezani z domačimi in šolskimi opravili, in da bo doživljanje konfliktnosti pri starših v odnosu z mladostnikom pomembno povezano z nefunkcionalnimi strategijami discipliniranja.

METODA

UDELEŽENCI

Raziskovani vzorec je zajemal 62 staršev mladostnikov iz vse Slovenije, od teh je bilo 38 mater (61,3 %) in 24 očetov (38,7 %). Povprečna starost staršev je znašala 45,5 let ($SD = 7,8$), najmlajši udeleženec je bil star 32 let in najstarejši 63 let. 22 staršev (35,5 %) je imelo srednješolsko/poklicno izobrazbo, ostali (64,5 %) pa višje- ali visokošolsko izobrazbo.

PRIPOMOČKI

V raziskavi smo poleg demografskih vprašanj (spol, starost, izobrazba, zakonski stan, kraj bivanja ter spol in starost mladostnika) uporabili tudi sledeče vprašalnike:

Lestvica starševstva (orig. *Parenting Scale – Adolescent Version*, PS-A) avtorjev Irvine, Biglan, Smolkowski in Ary (1999): PS-A ima 13 postavk s 7-stopenjsko lestvico in meri dve strategiji discipliniranja, in sicer popustljivost ter pretirano odzivnost. Pri obeh strategijah višji rezultat odraža manj učinkovito, nižji rezultat pa bolj učinkovito strategijo discipliniranja mladostnika. Cronbachov alfa-koeфициent zanesljivosti na raziskovalnem vzorcu znaša za dimenzijo popustljivost 0,74 in za pretirano odzivnost 0,80.

Starševska ček lista konfliktnih vsebin (orig. *The Parent Issues Checklist*, PIC) avtorjev Prinz, Foster, Kent in O'Leary (1979) ter Robin in Foster (1989): PIC vsebuje 44 postavk oz. vsebin, ki so pogosto predmet konfliktov v odnosu med staršem in mladostnikom (npr. delanje domačih nalog, pravočasen prihod v šolo, čiščenje sobe, ugašanje luči v hiši, način koriščenja prostega časa ipd.). Za vsako potrjeno postavko, ki jo potrdi z odgovorom »da/ne«, udeleženec nato oceni intenziteto pogovora o dotični vsebini na Likertovi petstopenjski lestvici (1 pomeni »pomirjen« in 5 »jezen«). Ček lista poda tri ocene: (1) prisotnost konfliktnih vsebin, (2) pogostost oz. frekvenca konfliktnih vsebin in (3) intenzivnost konfliktnih vsebin. Nižji rezultati kažejo manj pogoste in manj intenzivne konfliktnosti vsebine, medtem ko višji rezultat odraža pogostejše in intenzivnejše doživljanje konfliktov staršev v odnosu z mladostnikom. V raziskavi sta bili uporabljeni dimenziji prisotnost konfliktnih vsebin in intenziteta konfliktnih vsebin. PIC ima dobro vzpostavljeno zanesljivost in veljavnost. Test-retest zanesljivosti sega od 0,53–0,80 v dvotedenskem intervalu (Robin in Foster, 1998). Cronbachov alfa-koeфициent zanesljivosti na raziskovalnem vzorcu znaša za prisotnost konfliktov 0,92, za intenzivnost konfliktov pa 0,93, kar govori o dobri zanesljivosti instrumenta.

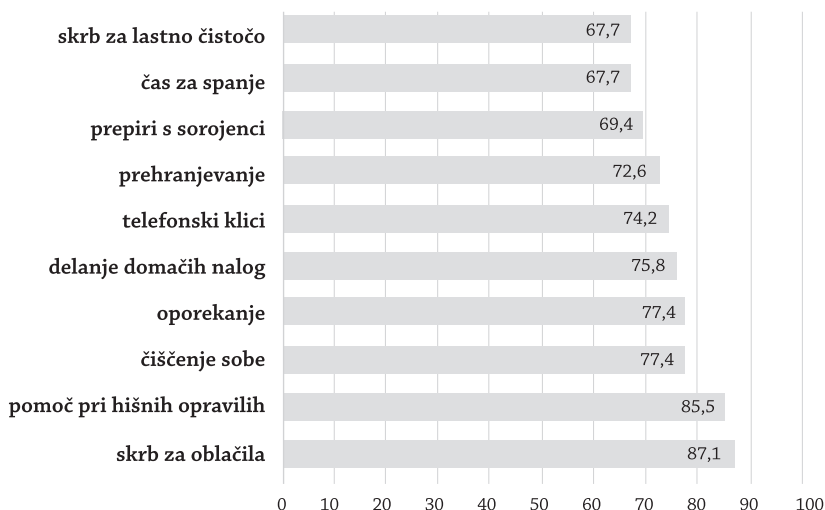
POSTOPEK

K sodelovanju v raziskavi so bili povabljeni starši, ki so imeli mladostnika, starega od 11 do 21 let. Starše smo v raziskavo povabili

preko medmrežja z izpolnjevanjem elektronskega vprašalnika, oblikovanega s spletnim orodjem »1ka«, ki je bil dostopen na spletnih forumih in družabnih spletiščih. Pred prostovoljnim in anonimnim izpolnjevanjem vprašalnika so bili starši seznanjeni z raziskavo, izpolnjevanje vprašalnika pa je trajalo približno 12 min. Dobljene podatke udeležencev smo tabelirali in obdelali s pomočjo statističnega programa SPSS 21 (IBM, 2012). S podatki smo izračunali deskriptivno statistiko, povezanost med spremenljivkami pa smo ugotavljali s Pearsonovim korelacijskim koeficientom.

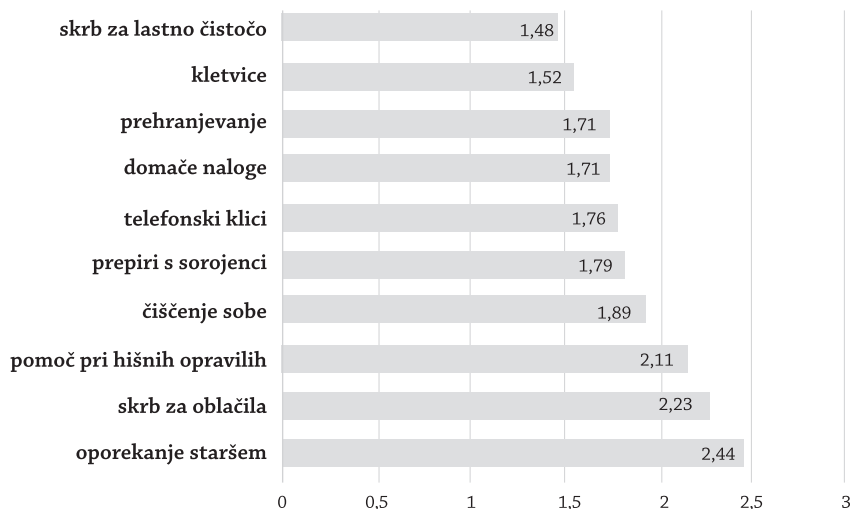
IZSLEDKI

Namen raziskave je bil, ugotoviti povezanost konfliktov z vzgojno prakso pri starših mladostnikov. Ker se raziskave pogosto osredotočajo le na mladostnikovo subjektivno zaznavanje konfliktov, nas je v pričujoči raziskavi zanimala zlasti percepcija konfliktnosti pri starših v odnosu s svojim mladostnikom.

SLIKA 1: Deset najprisotnejših konfliktov v odnosu starša z mladostnikom v odstotkih.

Kot kaže **SLIKA 1**, so bile konfliktne teme, o katerih so največkrat poročali starši v interakciji z mladostnikom, povezane z redom in čistočo, jezikanjem, domačimi nalogami, telefonskimi klici, hrano, prepiri s sorojenci in spanjem mladostnika. Najmanj pogosti konflikti pa so bili zmenki, kajenje cigaret, uživanje drog, zamujanje v šolo in kupovanje oblačil. Slednji rezultati so skladni tudi z drugimi raziskavami (Riesch idr., 2000), ki prav tako ugotavljajo, da se starši in mladostniki najpogosteje prerekajo o povsem vsakodnevnih temah, kot so prepiri s sorojenci in pospravljanje sobe, medtem ko potencialne občutljive teme, kot so droge, spolnost ipd., ostajajo v ozadju. Razlog za slednje bi lahko bila starševska negotovost pri naslavljanju teh občutljivih tem, morda tudi pretekli konflikti v povezavi s temi temami ali pa prepričanje staršev, da bodo ravno te teme povzročile konflikte oziroma da mladostnik ni dorašel pogovoru o teh temah (Noller in Callan, 1991).

SLIKA 2: Deset konfliktov z najvišjo intenziteto v odnosu staršev z mladostnikom.

Intenzivnost konfliktov pri posameznih vsebinah se je na 5-stopenjski lestvici v povprečju gibala med 0,32 in 2,44. **SLIKA 2** prikazuje deset konfliktnih tem, pri katerih so starši doživljali najvišjo intenziteto konfliktnosti, in tudi tu so se pokazale kot najbolj pereče vsakodnevne teme, ki se bolj tičejo družinskega življenja. Ti zmerni konflikti pomembno prispevajo k spreminjanju družinskih odnosov in tudi k boljši sposobnosti prilagajanja pri mladostnikih. Catan, Dennison in Coleman (1996) pravijo, da k simulaciji konflikta v družini pomembno prispevajo zlasti sobivanje, tekmovalnost in osebne značilnosti družinskih članov. Raziskovalci z relacijskega področja pa k temu dodajajo tudi prepričanje staršev o svoji vlogi v odnosu z mladostnikom. Starši, ki so bolj sodelovalni, odprti in dostopni v odnosu z mladostnikom, poročajo o manj intenzivnih konfliktih (Holmes, Bond in Byrne, 2008). Spodbujanje starševskega razumevanja lastnega znanja je lahko pomembna strategija pri spodbujanju bolj konstruktivnih interakcij med starši in mladostnikom kot tudi pri naslavljanju bolj občutljivih tem v pogovoru z mladostnikom, ki ostajajo v ozadju.

TABELA 1: Pearsonovi koeficienti korelacije med konflikti, strategijo discipliniranja in starostjo.

	PIC – prisotnost konfliktov	PIC – intenziteta konfliktov
PS-A – popustljivost	,086	,260*
PS-A – pretirana odzivnost	,354**	,423**
starost starša	-,324*	-,364**

Opombe: PIC – Starševska ček lista konfliktnih vsebin, PS-A – Lestvica starševstva * $p < ,05$, ** $p < ,01$.

TABELA 1 kaže korelacije med prisotnostjo in intenziteto konfliktov ter strategijo discipliniranja in starostjo starša. Starost starša je bila negativno povezana s pogostostjo in tudi intenziteto konfliktov. Večja prisotnost konfliktov je bila statistično pomembno povezana s popustljivostjo starša pri discipliniranju mladostnika.

Intenzivnost konfliktov pa je bila pomembno pozitivno povezana tako s popustljivo kot tudi pretirano odzivno držo starša pri discipliniranju mladostnika. Starši, ki dojemajo vsakodnevno vedenje svojih otrok kot deviantno, doživljajo ob otrokovem vedenju več stresa v primerjavi s starši, ki sprejemajo otrokovo vedenje kot normalno in se medsebojno podpirajo pri obvladovanju otrokovega zahtevnega ali izzivalnega vedenja (Belsky, Woodworth in Crnic, 1996). N. Eisenberg je s sodelavci (2008) ugotovila, da so visoka stopnja pozitivnega afekta in podpore ter nižja frekvenca in/ali nižja stopnja sovražnosti med staršem in mladostnikom v konfliktnih interakcijah povezane s kakovostnejšim čustvenim razvojem pri mladostnikih. Schneider, Cavell in Hughes (2003) pa poročajo, da je neučinkovito discipliniranje močnejše povezano z eksternaliziranim vedenjem pri otrocih, kadar starši ne zaznavajo omejevanj pri vzgoji in tako ne zmorejo postaviti trdnih omejitev ter vztrajati v konfliktnih situacijah. Po drugi strani pa so starši, ki izražajo več negativnih čustev, strožji in posegajo po bolj prisilnih ukrepih pri discipliniranju svojih otrok (Patterson, 2002).

SKLEPI

Odnos staršev do otroka ima pomemben vpliv na otrokove poznejše izvendružinske odnose. V obdobju adolescence je odnos še posebej na preizkušnji, saj so interakcije med staršem in mladostnikom pogosto stresne in konfliktno. Raziskave so se v preteklosti usmerjale na proučevanje pogostosti in vsebine konflikta ter s tem podale zgolj del informacije o pomenu konfliktov v družini. Kasneje se je polje raziskovanja konfliktnosti v družini razširilo in rezultati so pokazali, da so strategije reševanja konfliktov in izražanje čustev pomembni napovedniki konfliktov (npr. Riesch idr., 2000). Odnos med staršem in mladostnikom, ki mu manjka topline, podpore in sodelovanja, je povezan s težavami družinskih članov v spoprijemanju in razreševanju težav, kar povzroča večjo stopnjo nerazumevanja v odnosu in mladostnikovo problematično vedenje. Usmeritev konfliktnosti v povezavi s strategijo discipliniranja pa je bil tudi predmet naše raziskave, s katero smo

potrdili zastavljeno predpostavko, da sta prisotnost in intenziteta konfliktov pomembno pozitivno povezani s starševsko nefunkcionalno strategijo discipliniranja. Vrednost omenjenih rezultatov raziskave kaže predvsem na pomembno področje, ki bi ga bilo potrebno zaradi pomanjkanja raziskav še podrobneje raziskati, zlasti dejavnike, ki napovedujejo kakovost interakcij v odnosu med staršem in mladostnikom pri reševanju konfliktnih situacij, kot tudi dejavnike, ki staršem onemogočajo, da bi svojo vlogo pri vzgoji mladostnika odigrali kompetentno, dosledno in ne konfliktno. Vsekakor pa ima naša presečna raziskava tudi pomanjkljivosti, in sicer je bil uporabljen samoporočevalski vprašalnik, s katerim že zaradi njegove narave težje zagotovimo objektivnost podatkov. Čeprav smo z vključitvijo staršev prispevali k širšemu aspektu mladostnikovih konfliktov, pa bi bilo potrebno za večjo objektivnost v vzorec vključiti tudi aspekt mladostnikov in zasnovati longitudinalno raziskavo, ki bi naslavljala ter preverjala tudi pomembne razvojno-relacijske dejavnike (npr. spremembe v emocionalnem in kognitivnem razvoju, vrstni red otroka, vključenost mladostnika v starševski konflikt ipd. z longitudinalno raziskavo itd.).

LITERATURA

- Adams, R. in Laursen, B. (2001). The organization and dynamics of adolescent conflict with parents and friends. *Journal of marriage and family*, 63(1), 97–110.
- Aquilino, W. S. in Supple, A. J. (2001). Long-term effects of parenting practices during adolescence on well-being outcomes in young adulthood. *Journal of Family Issues*, 22(3), 289–308.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56–95.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83–96.
- Belsky, J., Woodworth, S. in Crnic, K. (1996). Trouble in the second year: Three questions about family interaction. *Child development*, 67(2), 556–578.

- Boardman, S. K. in Horowitz, S. V. (1994). Constructive conflict management and social problems: An introduction. *Journal of Social Issues*, 50(1), 1–12.
- Catan, L., Dennison, C. in Coleman, J. C. (1996). *Getting through: Effective communication in the teenage years*. London: BT Forum.
- Collins, W. A. in Madsen, S. D. (2003). Developmental changes in parenting interactions. V L. Kuczynski (ur.), *Handbook of dynamics in parent-child relations* (str. 49–66). Beverly Hills, CA: Sage.
- Darling, N. in Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological bulletin*, 113(3), 487–496.
- Dishion, T. J., in Kavanagh, K. (2003). *Intervening in adolescent problem behavior: A family-centered approach*. New York: Guilford Press.
- Eisenberg, N., Hofer, C., Spinrad, T. L., Gershoff, E. T., Valiente, C., Losoya, S. H., ... in Maxon, E. (2008). Understanding mother-adolescent conflict discussions: concurrent and across-time prediction from youths' dispositions and parenting. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 73(2), vii–160.
- Glasl, F. (1997). *Konfliktmanagement*. Bern-Stuttgart, Germany: Paul Haupt-Freies Geistesleben.
- Gostečnik, C., Pahole, M. in Ružič, M. (2000). *Biti mladostnikom starši*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.
- Holmes, T. R., Bond, L. A. in Byrne, C. (2008). Mothers' beliefs about knowledge and mother—adolescent conflict. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25(4), 561–586.
- IBM (2012). *SPSS statistics for Windows*. Version 21.0. IBM.
- Irvine, A. B., Biglan, A., Smolkowski, K. in Ary, D. V. (1999). The value of the Parenting Scale for measuring the discipline practices of parents of middle school children. *Behaviour research and therapy*, 37(2), 127–142.
- Laursen, B. in Collins, W. A. (1994). Interpersonal conflict during adolescence. *Psychological Bulletin*, 115(2), 197–209.
- Marta, E. in Alfieri, S. (2014). Family Conflicts. V A. C. Michalos (ur.), *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research* (str. 2164–2167). New York: Springer.
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S. in Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social development*, 16(2), 361–388.

- Myers, D. 2007. Psychology (8. izd). New York: Worth Publishers.
- Noller, P. in Callan, V. (1991). Images of the typical Australian family. V K Funder (ur.), *Images of Australian Families* (str. 1–22). Melbourne: Longman Cheshire.
- Patterson, G. R. (1997). Performance models for parenting: A social interactional perspective. V J. E. Grusec in L. Kuczynski (ur.), *Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory* (str. 193–226). Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.
- Patterson, G. R. (2002). The early development of coercive family process. V J. B. Reid, G. R. Patterson in J. Snyder (ur.), *Antisocial behavior in children and adolescents* (str. 25–44). Washington, DC: American Psychological Association.
- Prinz, R. J., Foster, S., Kent, R. N. in O'Leary, K. D. (1979). Multivariate assessment of conflict in distressed and nondistressed mother-adolescent dyads. *Journal of applied behavior analysis*, 12(4), 691–700.
- Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Hendricks, C., Painter, K. M., Suwalsky, J. T. in Collins, W. A. (2010). Stability, continuity, and similarity of parenting stress in European American mothers and fathers across their child's transition to adolescence. *Parenting: Science and practice*, 10(1), 60–77.
- Riesch, S. K., Bush, L., Nelson, C. J., Ohm, B. J., Portz, P. A., Abell, B., ... in Jenkins, P. (2000). Topics of conflict between parents and young adolescents. *Journal for specialists in pediatric nursing*, 5(1), 27–40.
- Robin, A. in Foster, S. L. (1989). *Negotiating parent adolescent conflict*. New York: Guilford Press.
- Schneider, W. J., Cavell, T. A. in Hughes, J. N. (2003). A sense of containment: Potential moderator of the relation between parenting practices and children's externalizing behaviors. *Development and Psychopathology*, 15(1) 95–117.
- Shenk, C. E. in Fruzzetti, A. E. (2011). The impact of validating and invalidating responses on emotional reactivity. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 30(2), 163–183.
- Silk, J. S., Morris, A. S., Kanaya, T. in Steinberg, L. (2003). Psychological control and autonomy granting: Opposite ends of a continuum

- or distinct constructs? *Journal of Research on Adolescence*, 13(1), 113–128.
- Skowron, E. A. in Friedlander, M. L. (1998). The Differentiation of Self Inventory: Development and initial validation. *Journal of counseling psychology*, 45(3), 235–246.
- Smetana, J. G., Metzger, A., Gettman, D. C. in Campione-Barr, N. (2006). Disclosure and secrecy in adolescent–parent relationships. *Child development*, 77(1), 201–217.
- Steinberg, L. (2000). The family at adolescence: Transition and transformation. *Journal of Adolescent Health*, 27(3), 170–178.
- Steinberg, L., in Silk, J. S. (2002). Parenting adolescents. V M. Bornstein (ur.), *Handbook of parenting* (str. 103–133). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Tomori, M., Stiković, S., Stergar, E., Pinter, B. in Rus-Makovec, M. (1998). *Dejavniki tveganja pri slovenskih srednješolcih*. Ljubljana: Psihiatrična klinika.

IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANEK, PREJET FEBRUARJA 2018